

להיכנס לסכנה על מנת להציל חיים מואיז נבון

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עג עמוד א

תנו רבנן: מניין לרודף אחר חבירו להרגו שניתן להצילו בנפשו - תלמוד לומר +ויקרא י"ט+ לא תעמד על דם רעך. והא להכי הוא דאתא? האי מיבעי ליה לכדתניא: מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר, או חיה גוררתו, או לסטין באין עליו, שהוא חייב להצילו - תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה יד

כל היכול להציל ולא הציל עובר על +ויקרא י"ט ט"ז+ לא תעמוד על דם רעך, וכן הרואה את חבירו טובע בים או ליסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להצילו ולא הציל, או ששמע גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח ולא גלה אוזן חבירו והודיעו, או שידע בגוי או באנס שהוא קובל על חבירו ויכול לפייסו בגלל חבירו ולהסיר מה שבלבו ולא פייסו, וכל כיוצא בדברים אלו, העושה אותם עובר על "לא תעמוד על דם רעך."

[גם שולחן ערוך חושן משפט (תכו:א)]

תלמוד ירושלמי מסכת תרומות פרק ח (הלכה י') [דף מה טור א]

רבי איסי [אימי] איתציד בספסופה. אמר רבי יונתן [יוחנן] יכרך המת בסדינו. אמ' רבי שמעון בן לקיש עד דאנא קטיל ואנא מיתקטיל, אנא איזיל ומשיזיב ליה בחיילא אזל ופייסון ויהבניה ליה. אמר לון ואתון גבי סבן והוא מצלי עליכון אתון גבי רבי יוחנן אמר לון מה דהוה בלבבכון מיעבד ליה יתעביד לון ימטא לההוא עמא לא מטון אפיפסורס עד דאזלון כולהון.

Rav Imi was captured by bandits. Upon hearing this, Rav Yochanan said, "Go purchase shrouds for him". However, Reish Lakish said, "I will kill or be killed, but I will go to save him." He went and cut a deal with the bandits and freed Rav Imi. Reish Lakish then convinced the bandits to come see Rav Yochanan, who would give them a blessing. Reish Lakish brought the bandits in to see Rav Yochanan. Rav Yochanan told them that "Whatever you were planning to do to Rav Imi, should happen to you?" They left Rav Yochanan and were killed on the way home.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן מה

(ה) מאידך גם הראי" מהירושלמי לאידך גיסא שצריך להכניס אי"ע בספק סכנה כדי להציל חבירו מסכנה ודאית ג"כ אינה מוכרחת. דז"ל הירושלמי בפ"ח דתרומות ה"ד: רבי אימי איתצד בסיפסופה [במקום סכנה] אמר ר' יונתן יכרך המת בסדינו [נתיאש ממנו] אמר ר' שמעון בן לקיש עד דאנא קטיל אנא מתקטיל (או אני אהרוג או אני נהרג) אנא איזיל ומשיזיב ליה בחיילא וכו'. הרי דרשב"ל עבד עובדא בנפשיה ליכנס בספק סכנה כדי להציל את רב אימי מודאי סכנה. כזו היא ראית הגה"מ מהירושלמי. אבל יש לדחות בתרתי ולומר, דראשית י"ל דר' יונתן פליג עליה ולכן מנע אי"ע מללכת להציל ואמר יכרך המת בסכינו /בסדינו/, ואין איפוא ראי" שהלכה כר"ל בזה ולא כר' יונתן, ושנית יתכן שר"ל עשה זאת משום מדת חסידות ואין על כך הוכחה מזה לומר שיש גם חיוב על כך, ור' יונתן יתכן שסבר לפי"ז שאסור זה מדינא ולכן אין לומר בזה לעשות משום מדת חסידות, וכהאופן ה' כותב גם לפרש בהעמק שאלה שם דר"ל לא פליג על ר' יונתן בדינא אלא החמיר על עצמו ע"ש.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

יומא חד הוה קא סחי רבי יוחנן בירדנא, חזייה ריש לקיש ושוור לירדנא אבתריה, אמר ליה: חילך לאורייתא! - אמר ליה: שופרך לנשי! - אמר ליה: אי הדרת בך - יהיבנא לך אחותי, דשפירא מינאי. קביל עליה.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סא עמוד ב

אמר רב נחמן בר יצחק: מאי טעמא דרבי אלעזר דאמר קרא [סב.] +ויקרא כ"ה+ וחי אחיך עמך - אהדר ליה כי היכי דניחי. ורבי יוחנן, האי וחי אחיך עמך מאי עביד ליה? - מבעי ליה לכדתניא: שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותיו שניהם - מתים, ואם שותה אחד מהן - מגיע לישוב. דרש בן פטורה: מוטב שישתנו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו. עד שבא רבי עקיבא ולימד: וחי אחיך עמך - חייך קודמים לחיי חבירך.

שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תרכז

(אלף נב) שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שראית כתוב אם אמר השלטון לישראל הנח לי לקצץ אבר אחד שאינך מת ממנו או אמית ישראל חבירך. ... שאינו מחוייב למסור עצמו על הצלתו אע"ג דחייב להצילו בממונו אבל לא בסכנת איבריו. ותו דאין עונשין מדין ק"ו ואין לך עונש גדול מזה שאתה אומר שיחותך

אחד מאיבריו מדין ק"ו והשתא ומה מלקות אין עונשין מדין ק"ו כ"ש חתיכת אבר. ותו דהתורה אמרה פצע תחת פצע כויה תחת כויה ואפ"ה חששו שמא ע"י הכויה ימות והתורה אמרה עין תחת עין ולא נפש ועין תחת עין ולכך אמרו שמשלם ממון והדבר ברור שיותר רחוק הוא שימות מן הכויה יותר מעל ידי חתיכת אבר ואפ"ה חיישין לה כ"ש בני"ד. תדע דסכנת אבר חמירא דהא התירו לחלל עליה את השבת בכל מלאכות שהם מדבריהם אפילו ע"י ישראל. ותו דכתיב דרכיה דרכי נועם וצריך שמשפטי תורתנו יהיו מסכימים אל השכל והסברה ואיך יעלה על דעתנו שיניח אדם לסמא את עינו או לחתוך את ידו או רגלו כדי שלא ימיתו את חברו הלכך איני רואה טעם לדין זה אלא מדת חסידות ואשרי חלקו מי שיוכל לעמוד בזה ואם יש ספק סכנת נפשות הרי זה חסיד שוטה דספיקא דידיה עדיף מוודאי דחבריה. והנראה לע"ד כתבתי:

יש עוד תשובה

ובה אומר שאם ספק סכנה כן צריך להציל חברו.

ר' עובדיה משלים שתי התשובות בזה שאם הסכנה גדול מ-50% אז חסיד שוטה ופחות מ-50% אז (חייב/ מותר) להצילו.

משנה ברורה סימן שכט ס"ק יט

(יט) כדי להצילם - ומ"מ אם יש סכנה להמציל אינו מחויב דחייו קודם לחיי חברו (או"ה) ואפילו ספק סכנה נמי עדיף ספיקו. דידיה מוודאי דחברו אולם צריך לשקול הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר כאותה שאמרו המדקדק עצמו בכך בא לידי כך [פתחי תשובה חו"מ סי' תכ"ו]:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן מה

(יב) ויתכן לומר, וקרוב הדבר לודאי שכן הדבר, שאפילו להגה"מ ודעימ"י דסברי דיש לו לאדם ליכנס לסכנת נפשות כדי להציל חברו מסכנה ודאית. מ"מ יודו מיהת שאין לו לאדם לתת להוריד לו אבר מאבריו בכדי להציל חברו, ואפילו אם היה הדבר תלוי רק בדידה, והחילוק בזה ברור דבלהכניס עצמו לספק סכנה סברי הני רבנן דאין לו לחוש לכך בהיות שהולך לעשות מצוה גדולה של הצלת נפש ויש לו על כן לבטוח בזה שלא יאונה לו כל רע ויצא שלם בגופו, אבל משא"כ בהורדת אבר הרי אין ספק בדבר שיחסר לו ע"כ האבר, ועל כן גם הם יודו שאין זה דרכי נועם לחייב את האדם בכך, והכל כפי שמסביר בזה הרדב"י (וגם כשמוציאים ממון להצלת חברו חייבו הפוסקים להחזיר זאת אח"כ למציל, יעו"ש ביד רמ"ה סנהדרין ומאירי ועוד. וכמה עמלו הבונים להתיר להציל עצמו בממון חברו גלל הטעם שניתן להשבה, יעוין מה שצינתי בזה לעיל סי' י"ז פ"ו אות ב' ע"ש. וכ"ז לא שייך בהחסרת אבר מחברו שלא ניתן להשבה).

(יג) זאת תורת העולה. דבמקום שיש ודאי ספק פיקוח נפש יש להכריע שאסור לו לאדם לנדב אבר מאבריו בכדי לשותלו בגופו של חברו ולהצילו ע"כ מסכנה ודאית, והעושה כן הרי"ז חסיד שוטה, וישנו איפוא איסור על כך גם על הרופא המבצע שלא לסכן בקו"ע = בקום ועשה = דמו של זה בכדי להציל דמו של חברו (ועל אחת כמה כשגם דבר ההצלה שקול בספק) דמאי חזית וכו', ואם יקרה אסון והאיש הזה ימות גלל /בגלל/ הוצאת האבר ממנו נראה דדם יחשב לרופא שביצע זאת ודמו ידרש ממנו. ובמקום שאין ספק סכנה נשקפת לעין אזי אע"פ שאין כל חיוב ולא מצוה על שום אדם לנדב אבר כל שהוא מאבריו כדי לשתלו בגופו של חברו ולהצילו ע"כ ממייתה, מ"מ המנדב זאת למדת חסידות יחשב לו זאת, ואם מנדב בלב שלם וגמור (יעיין ב"ק ד' צ"ו ורמב"ם פ"ה מחובל ומזיק הי"א וטור וחו"מ סי' תכ"א סעיף י"ב) מותר לרופא לבצע זאת.

וכפי שאמרו לי הרופאים (כשהרצאתי לפניהם על נושא זה) הוצאת כליה וכדומה מהאברים הפנימיים מאדם אע"פ שהוא בריא כרוך בסתמא בספק סכנה. ועל כן אין להתנדב על כך בסתמא ואין לרופא לבצע זאת, אא"כ סגל חבורה של רופאים מומחים יחליטו אחרי עיון מדוקדק שהדבר לא כרוך בספק סכנת נפש למנדב, וכולי האי ואולי + לההכרעה שהכרעתי בפנים דבמקום שיש ודאי ספק פיקוח נפש יש מקום לאיסור לאדם לנדב למטרה האמורה אבר מאבריו. התחשבתי שיתכן שאם הנצרך לכך הוא ת"ח דאעפ"י שגם בכה"ג אין חיוב על מי שהוא למסור או לסכן נפשו עבורו אבל מצוה ועכ"פ רשות לסכן א"ע עבורו יש בזה, ועל כן בדומה למקרה שאירע שאשה רוצה להכניס א"ע לספק סכנה לנדב אחת מכליותיה להצלת בנה הלומד תורה שמחוסר ב' הכליות ל"ע, אפשר לומר דמותר לה לעשות זאת ואין כל איסור לסייע בכך ואולי יש עוד מצוה בזה.

Rabbi Eliezer Yehuda Waldenberg (Tzitz Eliezer)

"In principle, a person may not place himself in possibly life-threatening danger in order to save his neighbor's life. However, when discussing physicians, this law is somewhat modified. It is permitted for a physician to assume the risk of treating patients with any type of contagious disease. Indeed, he is credited with the fulfillment of an important religious duty. When preparing to treat a patient with a contagious disease, the physician should pray to God for special guidance and protection since he is endangering his own life. A military physician is permitted to render medical care to a wounded soldier in a combat zone although he is endangering his own life. This applies even if it is doubtful whether the wounded soldier will live, die, or be killed. Similarly, another soldier is allowed to place his own life in danger in order to rescue a wounded comrade from the combat zone."